РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Лисак Ангеліни Андріївни

«ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми дослідження. Принцип верховенства права залишається однією з найбільш дискусійних засад у кримінальному праві. Незважаючи на його закріплення в Конституції України та активне тлумачення Конституційним Судом України та Європейським судом з прав людини, його кримінально-правове значення не отримало належного теоретичного осмислення, що негативно позначається на єдності правозастосовної практики.

Особливої актуальності обрана тема набуває в умовах значної кількості змін до Кримінального кодексу України, що нерідко супроводжується виникненням колізій та прогалин. В таких умовах принцип верховенства права фактично виконує функцію методологічного орієнтира для тлумачення кримінально-правових норм, а також подолання колізій і прогалин у праві.

Дисертація Лисак А.А. є одним з перших в Україні комплексних досліджень змісту та особливостей реалізації принципу верховенства права у кримінально-правовій площині. Обрана тема відповідає актуальним потребам розвитку кримінально-правової науки, правозастосовної практики та процесу гармонізації національного кримінального законодавства з європейськими правовими стандартами, що в цілому підтверджує її значну теоретичну й практичну цінність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах наукової діяльності Київського національного університету імені Тараса Шевченка та відповідає пріоритетним напрямкам розвитку правової науки в Україні, зокрема, в частині вдосконалення

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 226 и/42
«11» 05 2026 р.

теоретико-методологічних засад кримінального права та підвищення ефективності захисту прав і свобод людини.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, ґрунтуються на комплексному аналізі вітчизняного та зарубіжного кримінального законодавства, правозастосовчої практики національних та іноземних судів, рішень Конституційного Суду України, а також Європейського суду з прав людини. В дисертації використано широкий діапазон загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема, історичний, порівняльно-правовий, індуктивний, дедуктивний, аналіз, синтез, формально-логічний, системно-структурний, метод тлумачення норм права.

Архітектоніка дисертації є логічною та збалансованою. Структура дисертації відповідає меті, завданням, предмету та об'єкту дослідження.

Аналіз змісту роботи та оцінка новизни наукових положень. Важливе теоретичне значення має теза автора про те, що для кримінального права прийнятним є загальнотеоретичне тлумачення принципу верховенства права, здійснене на основі поелементного підходу, як системоутворюючого принципу, до складу якого входять інші принципи, зокрема дотримання природних прав людини, справедливість, рівність перед законом, законність, правова визначеність, належне врядування, поділ влади на три гілки, незалежність суду і суддів.

Значний науковий інтерес викликає положення дисертації про те, що принцип верховенства права інтегрує в собі інші принципи кримінального права, забезпечуючи їхню єдність, відтак тлумачення верховенства права водночас означає тлумачення й інших засад кримінального права.

Заслуговує на увагу проведений автором аналіз правозастосовчої практики, на основі якого було виявлено низку проблем, пов'язаних з неналежною реалізацією принципу верховенства права. Для вирішення цих проблем в дисертації сформульовано доктринальні (науково обґрунтовані

правила до тлумачення та застосування кримінально-правових норм) та нормативні (внесення змін до кримінального законодавства) шляхи їх вирішення, спрямовані на забезпечення одноманітної практики у сфері кримінального права.

Науковою новизною відзначається дослідження генезису принципу верховенства права у кримінальному праві. Автором з'ясовано, що в тексті Кримінального кодексу України відсутнє текстуальне закріплення досліджуваного принципу, оскільки історично принцип верховенства права ототожнювався з принципом законності.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення дисертації полягає у визначенні змісту та особливостей реалізації принципу верховенства права на рівні кримінального права. Результати дисертаційного дослідження безумовно сприяють розвитку науки кримінального права, зокрема, в частині дослідження принципів кримінального права в цілому та принципу верховенства права зокрема. Теоретичні положення дисертації можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях проблем кримінального права, а також у навчальному процесі під час викладання відповідних дисциплін.

Практичне значення дослідження полягає у спрямованості на вдосконалення Кримінального кодексу України, а також у можливості використання сформульованих у роботі висновків і пропозицій у правозастосовчій діяльності. Результати дослідження можуть бути використані судами, органами досудового розслідування та прокуратури з метою забезпечення сталої, передбачуваної та одноманітної правозастосовної практики, спрямованої на належний захист прав і свобод людини та громадянина.

Повнота викладу матеріалів дисертації в наукових публікаціях. За матеріалами дисертації опубліковано достатню кількість наукових праць, що забезпечує належну апробацію результатів дослідження та впровадження останніх в науковий обіг.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи проведену дисертантом наукову роботу, водночас зазначимо, що окремі положення дисертаційного дослідження потребують додаткового авторського обґрунтування, а саме:

1. У дисертаційному дослідженні значну увагу приділено аналізу практики Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини. Водночас розгляд практики Верховного Суду як суду касаційної інстанції представлено менш системно, що створює певні обмеження для комплексної оцінки фактичного стану реалізації принципу верховенства права в національній правозастосовчій практиці та ускладнює формування цілісного уявлення про ефективність його застосування.

2. У дисертаційному дослідженні приділено недостатньо уваги аналізу проєкту нового Кримінального кодексу України, який знаходиться в процесі створення робочою групою, починаючи з 2019 року. Слід зазначити, що автори цього проєкту пропонують текстуально закріпити в кодексі принципи Кримінального кодексу. При цьому їхня позиція щодо необхідності закріплення в проєкті принципу верховенства права змінювалася кілька разів. Незважаючи на те, що проєкт нового Кримінального кодексу кілька разів згадується в тексті дисертації (с. 71 і 72), дисертантка не проводить аналізу та критики чи схвалення відповідних положень проєкту, зокрема стосовно потреби текстуального закріплення принципу верховенства права.

Зауважимо, що висловлені зауваження об'єктивно зумовлені комплексним характером досліджуваної теми та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Лисак Ангеліни Андріївни на тему «Принцип верховенства права в кримінальному праві» є самостійною, завершеною науковою роботою, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для науки кримінального права.

Дисертація відповідає вимогам, встановленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – Лисак Ангеліна Андріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України **Оксана КУЧИНСЬКА**

Підпис засвідчую
Вчений секретар ННІ
КАРАУЛЬНА Н.
08.05.2026

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 2226 шп
«11» 05 2026 р.